

Предговор

През 1957 авторът на научни трудове Жак Бержие направи по френската телевизия предаване, което предизвика сензация. В него той обсъди една от най-великите праисторически мистерии - внезапното изчезване на динозаврите преди около 65 милиона години. Той предполагаше, че динозаврите са били унищожени от избухването на звезда, приближила твърде много до нашата Слънчева система - "свръхнова". След това продължи с още по-изумителното твърдение, че експлозията може да е била умишлено предизвикана от свръхсъщества, които са искали да премахнат динозаврите и да дадат шанс на разумните бозайници.

Първата част на теорията беше отхвърлена от учените като фантазия на луд. Реакцията им не беше по-различна, когато през 1970 Бержие повтори теорията си в книгата "Извънземните в историята" (Extra-Terrestrials in History), която започва с главата "Звездата, която уби динозаврите". Пет години по-късно, докато изучава тънък слой глина върху склона на един хълм в Италия - слой, който разделя епохата на динозаврите (мезозой) от нашата епоха на бозайниците - американският геолог Уолтър Алварес размишлява върху въпроса какво е избило цели класове животни. Занася малко глина в Калифорния и я показва на баща си, физика Луис Алварес, със забележката: "Татко, тази бучка глина представлява периода, когато са изчезнали динозаврите и около 75% от другите създания на Земята."

Баща му бил толкова заинтригуван, че подложил глината на различни лабораторни тестове и открил, че тя съдържа в големи пропорции иридий, тежък елемент, който обикновено потъва към ядрото на планетите, но се изхвърля на повърхността при експлозии. Алварес също сериозно се замислил над идеята за избухването на звезда и я отхвърлил едва когато по-нататъшните изследвания показали отсъствие на радиоактивна платина, която също би трябвало да присъства при избухване на свръхнова. Единствената алтернатива била, че земята се е сблъскала с огромен метеорит, който изпълнил въздуха с пара и предизвикал "парников ефект", повишавайки температурата с няколко градуса.

Съвременните крокодили и алигатори могат да издържат на температура от около 100°C, но два-три градуса отгоре им идват в повече и те умират. Почти сигурно е, че това се е случило и с динозаврите преди около 65 милиона години. Затова тази книга не съдържа глава със заглавие "Какво е станало с динозаврите?" Ние знаем отговора. Знаем също, че "откачената" теория на Бержие е била забележително близо до истината.

Това е главната причина за написването на подобна книга. Тя поддържа становището, че винаги е опасно да се тегли ясна черта между "лудостта" и ортодоксалната наука. В статията за спонтанното самозапалване цитирам един съвременен учебник по медицина, който твърди, че спонтанното самозапалване е

Неразгаданите мистерии Откъс от книгата Колин и Деймън Уилсън

невъзможно и че няма смисъл да бъде обсъждано. Но вече изобилстват доказателства, че то не само е възможно, но и се случва доста често.

През 1768 френската Академия на науките помолила прочутия химик Лавоазие да проучи доклад за големия камък, който паднал от небето и се заровил в земята недалеч от мястото, където работели някакви селяни. Лавоазие бил напълно убеден, че от небето не падат големи камъни, и съобщил, че свидетелите или са сгрешили, или лъжат; минал още половин век преди съществуването на метеоритите да бъде прието от науката.

Полтъргайтът или палавият дух е още по-разпространен и от спонтанното samozапалване; във всеки миг по целия свят стават стотици такива случаи. Но учените в Америка са създали нещо като защитна лига, наречена КНИТПЯ (Комитет за научни изследвания на твърденията за паранормални явления), чиято основна цел е да доказва, че "паранормалното" просто не съществува, че то е само измислица на ексцентрици и шарлатани. Всеки, който се е поинтересувал дори най-повърхностно от паранормалното, знае, че подобно мнение не само е несъстоятелно, но и говори за умишлено затваряне на очите.

Нека бъдем наясно, не твърдя, че скептицизмът е задължително вреден. Разумът е най-висшето средство, притежавано от човека, и всеки момент от нашия живот изисква продължителна преценка на възможностите. Животът ни зависи от тази преценка всеки път, когато пресичаме оживена улица. Трябва да преценя вероятността кола или автобус да ме блъснат, преди да тръгна към отсрещния тротоар. А когато един учен е изправен пред въпроси като дали един израелски "екстрасенс" може да огъва ключове само като ги поглади, той може да разчита само на досегашния си опит с ключовете и да се опита да прецени възможностите. Но аз смятам, че всеки учен би се съгласил - ще е погрешно да се направи заключение априори и да се реши, че проблемът не си струва да се изследва, защото ключовете не могат да бъдат огънати само с поглаждане. Ако е честен, би трябвало поне да бъде подготвен да проучи въпроса по-отблизо.

Много учени биха отговорили, че точно така постъпват, и по принцип това е напълно вярно. Все пак те са човешки същества и също се отегчават, прибързани са или избухливи като всички нас, което означава, че с лекота могат да преминат границата, която разделя научната обективност от емоционалната пристрастност.

Един от не толкова догматичните членове на КНИТПЯ беше математикът Мартин Гарднър, чиято книга "Капризи и моди в името на науката" (Fads and Fallacies in the Name of Science) е увлекателно и приятно изследване на "култовете към абсурдното". В нея можем да прочетем за пророка Волива, който смятал, че земята е плоска; за капитан Симс, който мислел, че е куха, или за Сайръс Тийд, според когото тя имала форма на яйце, върху чиято вътрешна повърхност живеем ние. Гарднър особено се забавлява със Свидетелите на Йехова и чудаците, които смятат, че Хеопсовата пирамида съдържа информация за второто идване на Христос. Но след пет-шест глави читателят започва да намира постоянния му израз на превъзходство за дразнещ. Да не би авторът да е някакъв свръхинтелект, открил тайната на вечната истина? Напълно ли е сигурен, че търсенето на вода е смешно суеверие, че всеки, който е видял НЛО, се самоаблуждава или греша; че континентът Атлантида е плод на въображението

на Платон; че по-късните идеи на Вилхелм Райх са чиста лудост? Разбира се, въпросът е кой къде поставя границата. Склонен съм да се съглася, че Имануел Великовски е доста ексцентричен в последния си анализ, че теориите му за връзката между Венера и библейските катастрофи са резултат повече на вдъхновение, отколкото на чисто научни разсъждения. Но много от неговите вдъхновени догадки се оказаха забележително точни - например убеждението му, че Земята е заобиколена от силни магнитни полета. Има и влиятелни научни философи като сър Карл Попър, Майкъл Полани и Ейбрахам Маслоу, които са смятали, че цялото научно мислене се базира на "вдъхновение", а не на научни разсъждения. Накратко, струва ми се, че Гарднър тегли чертата на неправилно място.

Написах биография на Вилхелм Райх и съм съгласен, че е бил догматик и параноик, че е имал абсолютно непоносим характер. Но проблемът при него е бил, че подобно на много други психоаналитици, взаимства от Фройд мантията на бащината непогрешимост. Всички неврози имат сексуален произход и невротичният човек не може да се изправи срещу сексуалното естество на проблемите си. Не сте ли съгласни? Това само доказва, че имате сексуални проблеми, които се страхувате да признаете. В това отношение Райх е като смел ловец; ако пушката му засече, той ще ви повали с приклада. Всеки, който не е съгласен с него, трябва да е "умопобъркан". Но и книгата на самия Гарднър е написана в този тон на брутален догматизъм. От нея струи категоричната увереност, че той е непогрешим. И ако читателят реши да приеме това като възможност, той би искал да знае повече за методите, посредством които Гарднър е достигнал до своите непоколебими заключения.

Всъщност би било истинско нещастие, ако отношението на Гарднър стане широко прието и част от "конвенционалната мъдрост". Прогресът на човешкото познание зависи от това да се запази нюансът на скептицизъм дори по отношение на "безспорните" истини. Преди век теорията на Дарвин за еволюцията чрез естествен подбор била разглеждана като научно непохватима; днес повечето биолози имат резерви към нея. Преди петдесет години теорията на Фройд за сексуалния произход на неврозите се приемала от повечето психиатри; днес е широко разпространено мнението, че методите му са били доста спорни. В началото на ХХ век учен, който поставял под съмнение теорията на Нютон за гравитацията, би бил сметнат за луд; двадесет години по-късно тя била изместена от теорията на Айнщайн за относителността, макар че - показателно - малко хора я разбирали. Изглежда напълно допустимо, че нашите наследници от ХХІ век ще се чудят как сме били толкова глупави, че да се оставим Дарвин, Фройд или Айнщайн да ни заблудят.

Гарднър посвещава една глава на атаки срещу идеите на Чарлс Форт, нюйоркчанина, който цял живот настоявал, че учените са твърде догматични и трябва да се съмняват повече в първоначалните си допускания. Авторът възразява, че тъй като Форт е просто един яростен критик без свои теории, които да предложи, трудът му е безплоден. В това има елемент на истина, но Гарднър пропуска да забележи, че онова, срещу което Форт всъщност се бори, е "полицейското" отношение, което характеризира и неговата книга. Форт твърди, че

научните открития се коренят във вярата в чудесата и тази вяра, дори съчетана с малко наивност, е повече за предпочитане в сравнение със сухия марксистки догматизъм. Самият Нютон бил очарован от алхимията и смятал за най-важен от трудовете си коментара върху Книгата на пророк Даниил. Означава ли това, че Нютон е бил луд? Очевидно не. Изводът е, че е по-плодотворно да се заинтригуваш от възможността някое праисторическо животно да обитава езерото Лох Нес, отколкото да го отхвърлиш като детска измислица. По-полезно е да допуснеш, че НЛО може да съществуват, вместо да ги отпишеш като халюцинации. Може би дори е по-плодотворно, ако признаеш, че според доказателствата Шекспир може да не е написал своите пиеси или че Андрю Крос е създал живот в лабораторията си, или че Орфирей може би е открил тайната на вечния двигател, отколкото да приемеш за даденост, че подобни екстравагантности дори не си струва да бъдат обсъждани.

Кариерата на друг "скептик", Йън Уилсън, също ме изпълни с иронично удивление. Новопокръстен римокатолик, той започва с написването на важна книга, която оспорва, че "Свещената плащаница от Турин" е истинска. Следва я книга за прераждането, наречена "Ум вън от времето" (Mind out of time), която брилянтно атакува няколко случая на представени "спомени за минали животи" като известния случай с Брайди Мърфи. (Католическата църква официално отвърля идеята за прераждането.) После го помолили да участва в телевизионен сериал по материали на Дружеството за паранормални изследвания и макар че отново успял в значителна степен да развенчае истории като тази с "Вампира Кроглин", трябвало да признае, че в други случаи, особено в онези, свързани с духове, доказателствата не могат да бъдат пренебрегнати. Когато Уилсън насочил вниманието си към "живота след смъртта" (в книга със същото заглавие), станало същото и макар да отхвърлил повечето доказателства като фалшиви, най-накрая той признал, че като цяло доказателствата за "оцеляването" са много сериозни. По-късна негова книга, "Сврѳх-азѳт", засяга необичайните способности на ума, включително търсенето на вода и лечението, и завършва с признание за реалността на онова, което може да се нарече "сврѳхсъзнание". Тук имаме пример за човек, който е имал търпението и доблестта да проучи много случаи на очевидно паранормални явления в подробности и чийто скептицизъм в крайна сметка е бил силно разколебан - макар да е твърде объркан, за да признае открито, че всъщност е направил завой на 180 градуса.

Друг интересен пример за "повърхностно" отношение към паранормалните феномени може да се открие в книгата "Тайните на сврѳхестественото" от Джо Никъл и Джон Фишер. Целта на авторите е да разгадаят няколко загадки посредством проучвания. Първата глава описва изследванията в обитаваната от духове къща Макензи в Торонто. Никъл и Фишер цитират различни свидетели, които са чули странни шумове през нощта, после разказват как разговаряли с пазача на къщата, който живеел в съседство и който им демонстрирал, че някои от шумовете в мазето "се предавали" на "призрачната къща".

Авторите не оставят съмнение у нас, че много от "странните" шумове в къщата Макензи са били резултат от буботенето на парния котел. Но това не може да обясни призраците, които са видели свидетелите. Негласният извод е, че

демонстрацията с шумовете ни позволява да отхвърлим действителни наблюдения. Всъщност това не е задължително. Ако като мен вярвате, че съществуват призраци, ще поискате още доказателства, че виденията на жената и мъжа в редингот също са били в резултат на буботеция парен котел.

Изглежда, всички скептически настроени изследователи правят тази любопитна логическа грешка. Уилям Джеймс изтъква, че ако искаш да обориш, че всички гарвани са черни, не е нужно да доказваш, че нито един гарван не е черен; трябва само да намериш един-единствен бял. Така че книга, пълна със случаи на измама или прекомерна наивност, доказва само, че тези конкретни случаи са били измама. Но един случай на паранормални явления, за който има необорими доказателства, срива аргумента, че паранормалното по дефиниция е измама.

Истината е, че разширяването на човешкото познание зависи от задаването на въпроси. Една крава нищо не научава, защото не може да попита; нейният свят е точно такъв, какъвто изглежда - нищо повече и нищо по-малко, и няма за какво да се пита. Но когато Талес видял затъмнение, поискал да разбере каква е причината за него. Нютон си задал очевидно абсурдния въпрос: защо ябълката пада на земята, вместо да остане на мястото си? А Айнщайн си задал крайно абсурдния въпрос: какво ли ще стане, ако възседнеш един светлинен лъч? Всички тези въпроси довели до плодотворни резултати. Но ако Мартин Гарднър беше стоял пред тях с ръце на кръста, може би те щяха да решат да си замълчат.

Припомнете си въпроса, повдигнат от зоолога Айвън Сандерсън. През една лунна нощ на пращен път в Хаити той и съпругата му получили интересна халюцинация - че са в Париж през XV век. (Случаят е подробно описан в "Разбъркано време" в тази книга.) Гарднър би заявил, че това е въпрос, който няма нужда да бъде задаван, освен ако отговорът не е, че Сандерсън е бил пиан или лъже. Но е ясно, че не е бил нито пиан, нито лъже. Онези, които го познават (а на бюрото ми в момента лежи писмо от един от тях), са съгласни, че е бил честен човек и ни най-малко не се е интересувал от "свръхестественото". Заслужава си също да се запитаме откъде прислужниците на Сандерсън са знаели, че нещо му се е случило - макар това да станало на далечно и пусто място - и че ще се прибере призори.

Така е и с другия въпрос, който преживяното от Сандерсън го накарало да зададе: дали умът и мозъкът са едно и също. Той разказва случая с човек, починал в нюйоркска болница. Аутопсията разкрила, че няма мозък, а само "половин чаша мътна вода". Това звучи определено като поредната абсурдна история, която не си струва да бъде обсъждана. Но в началото на 80-те години на XX век, професор Джон Лорбър от университета в Шефийлд открил студент с коефициент на интелигентност 126, чиято глава била изцяло пълна с "вода". Снимка на мозъка му показала, че той представлява само външна кора, дебела само 1 мм. Как може човек да съществува практически без мозък? Лорбър, който е специалист по хидроцефалия ("вода в мозъка"), отговаря, че е попадал на много случаи на напълно нормални хора, чиито глави са пълни с 95% течност.

Ако човек може да мисли, без да използва мозъка си, очевидното заключение е, че създанието, което мисли, съществува извън мозъка му.

Истинският проблем, който възниква от преживявания като това на семейство Сандерсън, засяга естеството на времето. Всички научни аргументи, дори най-малко догматичните, ни казват, че е невъзможно да се върнем в миналото или да предскажем бъдещето. Когато става дума за миналото, можем да предположим, че "пропадането във времето" е някакъв "запис". Но видението на бъдещето би трябвало да е напълно невъзможно, тъй като то още не се е случило. Въпреки това съществуват много автентични случаи на "надникване" в бъдещето. (Веднъж представих телевизионен филм за едно от тях - за ирландския лорд Килбракен, който непрекъснато сънувал победителите в конните състезания и печелел пари, като залагал на тях.) Изглежда, следва, че има нещо фундаментално погрешно в представата за света, която ни дават сетивата ни - всъщност трябва само малко да помислим, за да разберем, че има нещо ненормално в логиката, която ни казва, че всичко има начало и край, а после ни сблъсква с парадокса за Вселената, която очевидно си няма нито едното, нито другото.

Затова възгледите на КНИТГПЯ трябва да бъдат приемани със съмнение. Не става въпрос само дали свръхсетивните способности или телепатията заслужават да бъдат приемани сериозно, но и дали - както би искал да вярва Мартин Гарднър - вселената е в основата си разумна и "нормална" като в романите на Джейн Остин или Антъни Тролп. Лесно е да повярваме в това, защото вселената, която ни посреща, когато отворим сутрин очи, изглежда напълно "нормално" и едва ли през деня ще ни се случи нещо, което да противоречи на това допускане. Но по същата причина вселената изглежда "неоспорима" и за кравата. Знаем, че в момента, когато започнем да използваме разума си, да задаваме въпроси, вселената се превръща в много по-странно и загадъчно място. Всъщност много учени ще се съгласят напълно с това усещане, защото науката започва с усещането за загадка. Но има един определен вид учени - за съжаление те са повечето, - които биха искали загадките да се разрешават с простата дедуктивна логика, използвана от Шерлок Холмс. А проблемите на "пропадането във времето" или предчувствието, на синхронността, полтъргайстите и пътуванията извън тялото ясно показват, че това е самозаблуда. Можем да държим науката само в удобните граници на логиката, като отказваме да признаем съществуването на всичко, което лежи извън тези граници.

Може би е основателно да попитаме: какво му е лошото на това? Никой не обвинява полицаите, че не се интересуват от мистицизъм или философия, това не им е работа. Защо да обвиняваме физиците, че не се интересуват от полтъргайсти и свръхсетивни възприятия?

Отговорът е, че техните предубеждения за вселената включват и предубеждения за човешкия ум. През XIX век не е имало значение дали ученият се интересува от паранормалните изследвания, или ги смята за заблуда. Но през втората половина на XX век науката разсъждаваше дали вселената може да съдържа единадесет измерения и дали черните дупки могат да са вход към безизмерно "хиперпространство" - дори дали бихме могли да използваме черните дупки, за да пътуваме във вселената. Руски и американски учени експериментираха със свръхсетивните възприятия като метод на общуване с

подводници под полярния лед. Внезапно проблемът за ограниченията на човешкия мозък се превърна в проблем от огромно научно значение. Ако ние сме просто случайни продукти на материална вселена, тогава положението ни е като на зрители и степента, в която можем да се "намесваме", е ограничена. Но ако - да вземем само един пример - видението на Сандерсън на Париж от XV век не е било халюцинация, а проява на скрита способност на собствения му ум, това ще обори цялата представа на Дарвин за еволюцията.

Представете си странния случай с близнаците-математици, описан в статията за еднотайчните близнаци. Простото число е число, което не се дели без остатък на никое друго число - като 3, 7 и 13. Но няма бърз и лесен начин да се разбере дали едно число е просто, или не; трябва търпеливо да разделиш простите му множители и да видиш дали някой от тях се дели с точност. Ако числото е много голямо - да кажем петцифрено - тогава единственият бърз начин да разбереш дали е просто, е да погледнеш в съответната таблица на простите числа. Но тези близнаци могат да го правят веднага и това е абсурдно. Отделно от загадката как го правят, съществува още по-объркващата мистерия как подобна способност се е развила по време на човешката история. Според Дарвин основният механизъм на еволюцията е "оцеляването на най-приспособените". Гепардът чига може да тича по-бързо от човека, а кенгурото - да скача по-високо, защото им се е налагало, за да оцелеят. Много животни могат да преброят до няколко предмета. Човекът е трябвало да се научи да брои, когато социалният му живот се усложнил. Но дори така, много хора са зле със смятането. Как тогава някой човек би могъл да развие невероятната способност да различава петцифрени прости числа веднага, когато дори компютърът не може да го направи?

Има само един вероятен отговор: че ние грешим, като смятаме, че човешкият разум трябва да действа като компютър. Изглежда, той има някакъв "алтернативен метод". И вероятно именно този алтернативен метод случайно е позволил на Сандерсън да надникне в миналото. Това твърдение звучи досатъчно разумно, защото всички сме съгласни, че "интуицията" действа по неведоми пътища. Но след това стигаме до случай, когато някой ясно е погледнал в бъдещето, и знаем, че това вече не е въпрос на интуиция. Идеята, че времето е еднопосочно, е в основата на западната наука; всичко зависи от нея. Ако предчувствията са възможни, тогава нашето основно допускане има нужда от преразглеждане.

За учените от XIX век подобна идея била твърде обезпокоителна и точно затова толкова много от тях се отнасяли враждебно към "паранормалните изследвания". Те изглеждали точно обратното на онова, към което науката се стремяла - връщане към суеверията и бабините деветини, вместо експерименти и анализ. През 1848 тази научна реакция стигнала толкова далеч, че романистката Катрин Кроу решила, че е време да протестира. Затова си дала труда да събере някои от най-добре доказаните случаи за "свръхестественото", които успяла да намери - такива, които по-късно внимателно били проучвани от Дружеството за паранормални изследвания - и ги публикувала в книгата "Тъмната страна на

природата" (The Night Side of Nature). Тя оказала значително въздействие върху мислещите хора.

Но госпожа Кроу нямала късмет. През годината на публикуването на книгата в къщата на семейство Фокс в щата Ню Йорк се проявил феноменът полтъргайст - странни почуквания и трополения, които ставали в присъствието на две деца, Кейт и Маргарет. Чрез код от почуквания "създанието" обявило, че е убит пътуващ търговец, заровен в мазето. (И наистина, през 1907 в мазето бил открит човешки скелет.) Тези прояви предизвикали сензация и скоро спиритуализмът започнал да се разпространява в Америка и Европа. Учените били вбесени от тази модерна вълна на "суеверие" - особено когато няколко "медиума" се оказали мошеници - и разумните доводи на г-жа Кроу били забравени. Всъщност тя станала обект на такава враждебност, че малко повече от десет години след публикацията на "Тъмната страна на природата" получила нервен срив и прекарала известно време в лудница; през последните 16 години от живота си, не написала нищо повече.

Сега, повече век и половина след публикуването на споменатата книга, спиритуализмът вече не е заплаха за науката и се е превърнал в безвредна религия на малцина; днес е напълно ясно, че той никога не е бил конкуренция на науката. Разбираме също, че никога не е съществувала идеята науката да бъде заместена от суеверие и бабини деветини, и затова КНИТПЯ напълно грешат, когато смятат, че успехът на Ури Гелер е връщане към средновековието.

Онова, което би променил той, е, че историята на живота на земята може да се окаже малко по-сложна, отколкото е смятал Дарвин. Ако паранормалните способности като телепатия и ясновидство наистина съществуват, тогава изглежда доста сигурно, че те са били притежавани в много по-голяма степен от нашите примитивни прародители, точно както сега ги притежават в много по-голяма степен редица "примитивни" племена. Сандерсън ясно дава да се разбере, че вярва, че някои от хаитяните, с които се е срещал, притежават ясновидски способности. Един от тях му казал след "пропадането във времето": "видял си нещо, нали? Не вярваш, но винаги можеш да виждаш неща, стига да искаш". Накратко, самият Сандерсън може би е развил или просто е преоткрил своите паранормални способности.

В книгата си "Окултното" цитирам много случаи, които илюстрират същия извод. Например известният ловец на тигри Джим Корбет описва в "Човекоядците от Кумаон" как започнал да развива "чувствителност към джунглата", благодарение на която винаги усещал кога някое диво животно го дебне. Очевидно подобно качество би било много полезно за ловец на тигри в Индия, но напълно ненужно на някой нюйоркски брокер. затова, изглежда, цивилизованият човек умишлено се е отървал от него. Или по-скоро развитието на друго качество - способността да се справяш с усложненията на цивилизования живот - е потиснало "паранормалните" способности, защото вече нямаме нужда от тях.

Но вярно ли е всъщност това? Нима един нюйоркски брокер няма нужда от "чувствителност към джунглата"? Все пак той живее в друг вид джунгла - не само търговската, но и бетонната джунгла, където крадци бродят из пешеходните подлези и обществените паркове. Истинският му проблем по-вероятно е онзи,

който предизвикал нервен срив у Катрин Кроу - че е позволил на цивилизования живот "да го победи". Ние всички до някаква степен сме изгубили тази примитивна жизнена сила, която може да се открие у повечето "диви" племена. Но онова, което наистина сме изгубили, е способността да вярваме в чудесата и известна доза първичен оптимизъм. Детето смята, че светът на възрастните е вълшебно място, изпълнено с безкрайни приключения: ходене по барове, каране на кола, летене със самолет... За него е много трудно да повярва, че когато порасне, светът ще се превърне в трудно, безмилостно и доста неприятно място, където основният принцип е "Никой не получава нищо даром".

Проблемът на възрастния човек е, че отношението му е станало отрицателно. Някъде описах как през 1967 отидох да изнеса лекция в един университет в Лос Анджелис, а после се срещнах със семейството си в Дисниленд. Бях забравил колко голям е Дисниленд и когато влязох и видях тълпата, сърцето ми се сви. Но се чувствах щастлив и оптимистично настроен, защото лекцията беше минала добре. Затова се отпуснах, внуших си самоувереност и просто оставих краката да ме водят при семейството ми. Вървах наслуки около петдесет метра, завих вляво и ги намерих пред един павилион за мексиканска храна.

Преди 48 часа търсех книга за империята на Хабсбургите и претърсих три шкафа с книги, без успех. На следващата сутрин отново я потърсих и я намерих на рафт, който бях преглеждал няколко пъти. Защо я бях пропуснал? Защото, докато я търсех, бях напрегнат (сякаш бързам) и тази "прибързаност" ме е накарала да я погледна, без да я видя. Обратното, многократно съм забелязвал, че когато съм отпуснат и уверен, намирам нещата с някакво "шесто чувство".

Забелязал съм и нещо още по-интересно: че когато съм в такова състояние, нещата някак си сами "вървят". И очевидно това няма нищо общо с мен или някакво "шесто чувство". Просто се "натъквам" на важна информация в деня преди да трябва да пиша за нея или избягвам някакво неприятно преживяване по чиста случайност.

Основният проблем на нашата цивилизация е, че отношението ни е станало неоснователно отрицателно. Всички знаят как облекчението може да ни направи оптимисти. Водопроводът се разваля и трябва да миете тоалетната с кофи вода няколко дни. Когато водопроводчикът най-после се появи, чувствате извънмерно облекчение и през следващите 24 часа усещате колко приятно е да имаш тоалетна, където водата потича само с докосването на едно копче. И докато изпитваме това облекчение, ние също така разбираме, че сме заобиколени от много поводи за наслада - от вани и ключове за осветлението, от електрически тостери, които работят, и врати, които се отварят, без да скърцат; от телевизори, които ни съобщават новините винаги щом поискаме. На човека са му били нужни 50 хиляди години, за да излезе от пещерите и да постигне това блаженство. Но ние така сме привикнали с цивилизацията, че я приемаме за даденост и прекарваме по-голяма част от времето си в притеснения за тривиални неща.

Но когато някое дребно неудобство бъде последвано от облекчение, ние разбираме, че сме си позволили да забравим даровете, които имаме, и да изпаднем в мрачно и потиснато настроение. Цивилизацията е била създадена, за

Неразгаданите мистерии Откъс от книгата Колин и Деймън Уилсън

да ни носи свобода и да ни облекчи; вместо това ние пропиляваме дните си, съсредоточени маниакално върху дребни проблеми, които след една седмица ще ни изглеждат съвсем маловажни. И това късогледство, предизвикано от тревогите ни, се дължи на някои от качествата на лявото мозъчно полукълбо, които сме развили през последните няколко хиляди години. (Лявото полукълбо се занимава с логиката и езика, а дясното - със значението и интуицията.) Единственият начин да си върнем рожденото право на удоволствие и свобода е да признаем, че съзнанието на лявата мозъчна половина понякога ни лъже и че трябва да се научим да преминаваме към по-разширено съзнание.

Помислете върху следния пример от книгата "Състоянията на човешкото съзнание" от С. Дали Кинг: той говори за преживявания на онова, което нарича "осъзнатост":

"Първото се случило на перона на гарата в Ню Джърси, докато писателят отивал към идващия влак за Ню Йорк през една слънчева утрин. На перона имало няколко малки постройки за товарни елеватори, будки за вестници и т.н., изградени от сиво-кафяви тухли. Писателят бил спокоен и планирал, без да бърза, графика на посещенията си из града, като едновременно се опитвал да осъзнава активно и безпристрастно движенията на тялото си...

Внезапно цялото му обкръжение се променило. Атмосферата изглеждала странно оживена и няколкото други пътници на перона внезапно станали не по-важни от дръжките на вратите на чакалнята. Но най-необичайната промяна била на сиво-кафявите тухли, защото в преживяването нямало съпътстваща илюзия на сетивата. Изведнъж те започнали да изглеждат много живи; без да проявяват външно някакво движение, сякаш вътрешно кипели от радост и създавали смътното впечатление, че по свой собствен начин живеят активно и се наслаждават на живота. Това впечатление така потресло писателя, че останал да се взира в тях за няколко минути, докато влакът пристигнал..."

Първото, което трябва да отбележим, е коментарът, че "бил спокоен и планирал, без да бърза, графика на посещенията си". Или, бил е в "дясното" съзнание, освободен от всякакво напрежение. После се получил някакъв странен ефект, някакво леко изместване на ума, така да се каже, го накарало да осъзнае, че тухлите, на които обикновено не би обърнал внимание, са изпълнени с вътрешен живот. Показателно е и че хората, които нормално биха били главен обект на вниманието му, в този момент не изглеждали от значение. Дългогодишният ни навик ни кара да избираме хората като център на полето на вниманието ни, защото сме социални животни, чието спокойствие зависи от това "да имаме място" в обществото.

Не е нужно да приемаме това усещане за тухлите като "мистично" преживяване. Всички можем да преживеем нещо подобно просто като се взрем внимателно в една най-обикновена стена, огряна от слънцето. Проблемът ни е, че обикновено не се съсредоточаваме върху нищо, просто атоматично "сканираме" нещата, като касиерката в супермаркет. Но ако нещо привлече интереса ни и съсредоточим пълното си внимание върху него, веднага ще изпитаме това усещане за подсилено значение.

Опитвам се просто да изтъкна, че основната причина преживяванията ни обикновено да са незапомнящи се, е, че сме свикнали да реагираме "като работи" на обкръжението си и оставяме автопилота да кара вместо нас.

А каква ще е разликата, ако не реагираме като работи? В общи линии следната: тя ще накара Дейли Кинг да осъзнае, че обичайното предположение, което споделя с нас останалите, че светът "отвън" е съвсем обикновен, е погрешно. Че сетивата му го мамят. Или по-точно, сетивата му правят най-доброто, но неговото отношение и предубеждение превръща тяхното свидетелство в "нещо обикновено". Неговият "проблясък" би му казал, че е заобиколен от неопишуемо порочен кръг, в който са затворени повечето от нас. Той се състои от допускането, че светът навън е обикновен и скучен. А когато сме отегчени, енергията ни намалява. Когато енергията ни намалее, все едно облак е закрил слънцето и светът изглежда по-мрачен и безинтересен. Усещането, че светът е безинтересен, ни пречи да положим каквото и да било усилие. Нормалната човешка реакция - без подпомагане от външни стимули - е да изпаднем в летаргия, подобно персонажите на Самюел Бекет, които седят в кофи за боклук.

Всяко "надникване" в реалността - всеки "момент на проникновение" - дори излизането сред природата в почивни дни - ни говори обратното. То ни подсказва, че когато сякаш облак е закрил слънцето, всъщност сме позволили на сетивата ни да се замъглят, като устройството в кино, което постепенно приглушава светлината. Възприятието е "преднамерено". Виждаме нещата в лъча светлина, произведен от динамото в главата ни. Когато сме отегчени, динамото работи на половин скорост и всичко, което погледнем, ни се струва тъпо. Но ако можем да убедим подсъзнанието си, че светът навън е смайващ - както ни убеждават излетите, - динамото ще набере скорост и ще видим, че това е самата истина.

Уърдсуърт разказва за детството, когато всичко изглежда "обляно в божествена светлина". Това е така, защото детето знае, че съществува свят, изпълнен с безкрайни чудеса, и автоматично полага усилието, което поддържа пълната скорост на динамото. Човешките същества започват да умират, когато са уловени в "порочния кръг" и свикват с убеждението, че "всичко са видели". И ако някое стечение на обстоятелствата не ги принуди да направят усилие, те бавно потъват в блатото на скуката, на "приемането на всичко за даденост", което накрая ги поглъща. (Затова толкова много хора умират, когато се пенсионират, след като цял живот са работили.)

Очевидно човешката раса е на ръба на изключително интересно еволюционно развитие. Първата стъпка към разкъсването на порочния кръг е да признаем, че очевидната "обичайност" на света е самозаблуда. Ако можем да бъдем дълбоко и постоянно убедени, че светът "навън" е безкрайно вълнуващ, никога вече не бихме позволили да потънем в блатото на "приемането за даденост". Тогава ще станем практически безсмъртни. Шоу казва за своите "старци" във "Връщане към Матусаил": "Дори в момента на смъртта животът не ги напуска". "Житейски провал" е усещането, че под слънцето няма нищо ново и че накрая всички ще бъдем победени. Ако успеем да овладеем мисловния начин да ускорим динамото, тази илюзия никога вече няма да има власт над нас.

Ще споделя основните си убеждения по отношение на човешкото съществуване. Човек се състои от сложно устроено тяло, "компютър", за чието усъвършенстване са били необходими милиони години, управляван от същество, което наричаме душа, дух или нещо подобно. Но да обслужва "духът" една толкова сложна машинария е все едно да искаме от бебе да кара ролс-ройс. Не можем да разберем около 90% от потенциала си. Освен това "тялото" е твърде "тежко" за нас, за да го управляваме с лекота. И докато влачим наоколо това масивно тежко тяло, приличаме на космически пътешественик, захвърлен на планета с няколко пъти по-голяма гравитация, така че той дори не може да се изправи и изразходва всичките си сили, за да пълзи на ръце и колене. Когато е "наелектризиран" от някой спешен случай, той може да събере много повече сили и дори за известно време да върви изправен. Тогава може и да види проблясък на решението - че трябва да развие по-силни мускули - както физически, така и мисловни.

Когато съм изправен пред вълнуващо предизвикателство или криза, аз виждам решението. Тогава разбирам, че ако мога да бъда "наелектризиран" по този начин през цялото време, бих достигнал много по-силна целеустременост и виталност. Проблемът ни е, че след кризата ние бързо изгубваме чувството си за спешност и отново потъваме в старото, сънливо състояние, в което всяка къртичина ни се струва планина и умът изпада в странна апатия, губейки своята целеустременост. Всъщност ние така сме свикнали с това състояние, че го приемаме като нормално. Успяваме да "зърнем" истинския си потенциал само когато тръгнем на път - физически или мисловно.

Решението е да придобием (посредством категорично намерение) много по-силно въображение, чувство за реалност, което да ни кара постоянно да осъзнаваме потенциалните предизвикателства и проблеми и да ни поддържа в "наелектризирано" състояние. Напълно абсурдно е човек, който пътува с влак, да гледа тъпо през прозореца, когато в ума му се крие огромна библиотека от минали преживявания, с която може да се забавлява години наред.

Всичко това обяснява, разбира се, защо прекарваме такава голяма част от времето си в търсене на предизвикателства и стимули - пътешествия, приключения, спорт, секс, алкохол; това е жалък и заблуден опит да се ограничим в тези недостойни граници. Ако разпознаем основния проблем и се изправим срещу него, бихме могли да направим решителна стъпка към разрешаването му. Тогава не бихме били способни да скучаем и "обезкуражаването" би изгубило влиянието си над нас. Бихме започнали да виждаме изхода от капана, който убива преждевременно хората от хиляди поколения.

Сега ви е ясно защо изпитвам такава непоносимост към хората, които искат да ни убедят, че вселената е напълно рационално и логично място и че всеки опит да предположиш обратното е връщане към средновековните суеверия. Склонен съм да призная, че полтъргайстите не са особено важни - инстинктът на учения е напълно верен по този въпрос, - нито пък "пропаданията във времето", предчувствията или пътуванията извън тялото; лично аз смятам, че хората, които са вманиачени на тема "паранормално", са също толкова досадни колкото и манияците на тема футбол или сапунени опери. Но тези случки са само малка

Неразгаданите мистерии Откъс от книгата Колин и Деймън Уилсън

част от огромната панорама странности, с които се сблъскваме, когато научим как да се изплъзваме от ограниченията на навика и правим мощно и продължително усилие да разкъсаме "завесата на ежедневието", която ни заобикаля.

Ако тази книга има нужда от някакво оправдание, то е, че е скромнен опит да улови няколко проблясвания на странните неща, които се крият от другата страна на завесата.

Барбадоската гробница**Мистерията на движещите се ковчези**

На 9 август 1812 смъквали ковчега на преподобния Томас Чейз, робовладелец от карибския остров Барбадос, по стъпалата на семейната гробница. Когато отместили тежката плоча и светлината от лампата осветила вътрешността ѝ, станало ясно, че се е случило нещо странно. Един от трите ковчега, които вече били положени тук, лежал настрани. Другият, който бил бебешки, лежал обърнат наопаки в един ъгъл. Явно гробницата била осквернена. Странното било, че нямало и следа от насилствено проникване. Върнали ковчезите в първоначалното им положение и запечатали гробницата. Местното бяло население не се съмнявало, че виновни за случилото се са работниците негри. Томас Чейз бил жесток и безмилостен човек. Всъщност последният ковчег, който бил положен в гробницата - само месец преди неговия - бил на дъщеря му Доркас Чейз, за която се носели слухове, че се самоубила с глад заради жестокостта на баща си.

Минали четири години. На 25 септември 1816 друг малък ковчег - този път на единнадесетмесечния Самюъл Брустър Еймс - бил внесен в гробницата и отново я намерили в пълен безпорядък. Някой бил преобърнал всички четири ковчега на пода, включително изключително тежкия и в оловна рамка на Томас Чейз, който осем души едва можели да повдигнат. Отново подредили ковчезите и запечатали гробницата.

Тя била отворена за пореден път седем седмици по-късно, този път, за да приюти тялото на Самюъл Брустър, убит по време на робския бунт предишния април, който временно бил погребан на друго място. И отново гробницата била в безпорядък, а ковчезите разхвърляни. Никой не се съмнявал, че са виновни негрите роби и че това било акт на отмъщение. Загадката била как е било направено. Огромната мраморна плоча била циментирана всеки път и нямало следи да е повдигана и отново циментирана.

Един от ковчезите - този на г-жа Томазина Годард, първата обитателка на гробницата - се бил разпаднал на части, очевидно в резултат на грубото отношение. Омотали ги грубо с тел и ковчегът отново бил поставен до стената. Тъй като гробницата (само 3,70 на 2 метра) вече била доста пренаселена, ковчезите на децата били сложени върху тези на възрастните. После отново я запечатали.

Историята вече се била превърнала в сензация на островите. Християнската църква и нейният свещеник преподобният Томас Ордърсън, се превърнали във фокус на нежелано любопитство. Свещеникът проявил разбираемо нетърпение с някои от любителите на сензации; но на онези, чийто ранг изисквал учтиво

Неразгаданите мистерии Откъс от книгата Колин и Деймън Уилсън

отношение, обяснил, че заедно с един магистрат внимателно са претърсили гробницата след последното оскверняване, опитвайки се да открият как са влезли вандалите. Без съмнение нямало тайна врата; подът, стените и сводестият таван били солидни и без никакви процепи. Бил убеден и че проблемът не се дължи на наводнение. Макар гробницата да била две стъпки под нивото на земята, тя била издялана от плътен варовик. Пък и наводнението щяло да остави някакви следи. Освен това едва ли тежките оловни ковчези могат да плуват. Ордърсън естествено не вярвал в теорията на местното негърско население, че над гробницата тегне проклетие и са намесени свръхестествени сили.

По времето, когато станало следващото и последно погребение, царял всеобщ интерес и вълнение. На 7 юли 1819 (според други описания, 17-и), г-ца Томазина Кларк била отнесена в гробницата в кедров ковчег. Изминало дълго време, докато остържат цимента - използвали го в изобилие при последното запечатване - и дори когато го смъкнали, вратата отказала да се отвори. След много усилия разбрали, че масивният оловен ковчег на Томас Чейз я затиска, на шест стъпки от мястото, където го били оставили. Всички останали ковчези също били разместени, с изключение на вързания с жици на г-жа Годард. Това доказвало, че причината не е наводнение - щели ли оловните ковчези да плават, а дървените дъски да не помръднат?

Губернаторът лорд Комбърмер бил един от първите, които влезли. Той наредил да бъде направено изчерпателно претърсване. Но то само потвърдило думите на Ордърсън - нямало начин вандалите да са влезли в гробницата - нито скрита врата, нито цепнатини, през които да нахлуе вода. Преди да нареди отново да запечатат гробницата, губернаторът заповядал подът да бъде поръсен с пясък, върху който да се отпечатат евентуалните следи. Последвало циментиране. Комбърмер дори сложил личния си печат върху цимента, за да не може да бъде отворена и после отново циментирана, без да останат явни следи.

Осем месеца по-късно, на 18 април 1820, в резиденцията на лорд Комбърмър се събрала група хора и разговорът, както обикновено, се обърнал към гробницата. Най-накрая губернаторът решил да отидат и да проверят дали предпазните мерки са били резултатни. Били девет души, между които губернаторът, свещеникът и двама зидари. Те потвърдили, че циментът е недокоснат и печатите непокътнати. После зидарите отворили вратата. Гробницата отново била в безпорядък. Един детски ковчег лежал на стъпалата, които водели към камерата, а този на Томас Чейз бил обърнат наопаки. Само овързаните дъски на ковчеза на г-жа Годард били недокоснати. Върху пясъка по пода нямало следи. Зидарите отново проверили стените с чуковете си, търсейки таен изход. Най-накрая, когато станало явно, че загадката е неразрешима, лорд Комбърмър наредил ковчезите да бъдат преместени и погребани на друго място. След това гробницата останала празна.

Никой от многото писали по въпроса не успял да предостави правдоподобно обяснение. Възможните "естествени" причини били наводнение и земетресение. Но наводнението би преместило ковчеза на г-жа Годард и разбъркало пясъка на пода; пък и биха забелязали, ако е валяло толкова силно, за да наводни гробището. Същото се отнасяло за достатъчно силните земетресения, които биха

Неразгаданите мистерии Откъс от книгата Колин и Деймън Уилсън

могли да разпръснат ковчезите като зарове в дървена чаша. Конан Дойл предположил, че обяснението е в газова експлозия в гробницата и тя се предизвиква от "изпаренията" от негрите в съчетание с безименните сили в гробницата. По-невероятно обяснение е трудно да се измисли.

Но "свръхестественото" обяснение е също така неправдоподобно. Често се изтъква, че проблемите започнали след погребението на жена, за която се смятало, че е извършила самоубийство; че останалите духове не са искали да бъдат на едно място със самоубийца. Движението на ковчезите сочи, че е бил полтъргайст, но всички изследователи са съгласни, че полтъргайстът има нужда от някакъв "енергиен източник" - често пъти емоционално неуравновесен младеж, който живее на съответното място. А празната гробница не предлага такъв източник.

Очевидно негрите смятали, че става дума за някакъв вид вуду - за магическа сила, умишлено призована от вещица или лечител като отмъщение към омразните робовладелци. Звучи невероятно, но това е най-доброто обяснение, което можем да ви предложим.